

1. Po uchyleniu przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego – na skutek uwzględnienia skargi opartej na przepisach art. 712 § 1 pkt 2–5 k.p.c. – sąd polubowny zachowuje nadal swą właściwość do rozstrzygnięcia sporu.

2. [W]yrok sądu wydany w trybie art. 712 § 1 pkt 2-5 k.p.c., uchylający wyrok sądu polubownego z przyczyn taksatywnie w tym przepisie wymienionych, nie może unicestwić umowy cywilnoprawnej o zapis na sąd polubowny. Uchylenie wyroku sądu polubownego w trybie tego artykułu ma charakter ściśle kasatoryjny, unicestwia wyrok sądu polubownego, lecz nie pozbawia mocy prawnej umowy, w której strony poddały spór pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Dopóki zaś obowiązuje taka umowa, nie można żądać rozpoznania sporu przez sąd (art. 697 § 2 k.p.c.).

3. Zaskarżeniu w trybie art. 712 k.p.c. nie musi podlegać cały wyrok sądu polubownego; również w razie zaskarżenia całego wyroku sądu polubownego wyrok uchylający może dotyczyć tylko części zaskarżonego wyroku sądu polubownego. Nie można także wyłączyć wydania przez sąd polubowny wyroku częściowego. skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego można oprzeć na tych samych przyczynach, które stanowią podstawę skargi o wznowienie postępowania. W tych wszystkich wypadkach, w razie przyjęcia koncepcji unicestwienia zapisu przez wyrok państwowy uchylający wyrok sądu polubownego, doszłoby do niepożądanych konsekwencji, wynikających z odmiennych założeń, którymi może się kierować każdy z tych sądów (sąd polubowny nie jest związany wszystkimi przepisami prawa materialnego).

4. Nie jest wyłączone (...) takie zastrzeżenie w umowie, w którym strony postanowią, że uchylenie wyroku sądu polubownego w trybie art. 712 k.p.c. powodować będzie równocześnie uchylenie zapisu. Jednakże również i w tym wypadku przyczyną wygaśnięcia zapisu nie będzie moc uchylającego wyroku, lecz treść umowy uzależniająca skuteczność zapisu od wydania takiego wyroku.

**Uchwała Sądu Najwyższego
z dnia 5 listopada 1970 r.
III CZP 63/70**

Skład orzekający:

SSN W. Bryl (przewodniczący)

SSN B. Łubkowski (sprawozdawca)

SSN W. Markowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zbigniewa O. i Stanisława A. przeciwko Marianowi W. i Bolesławowi S. o uchylenie wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki w Kielcach postanowieniem z dnia 8 lipca 1970 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.:

„Czy po uchyleniu przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego – na skutek skargi opartej na przepisach art. 712 § 4 pkt 2-5 k.p.c. – sąd polubowny zachowuje nadal swą właściwość do rozstrzygnięcia sporu?”

udzielił następującej odpowiedzi:

Po uchyleniu przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego – na skutek uwzględnienia skargi opartej na przepisach art. 712 § 1 pkt 2–5 k.p.c. – sąd polubowny zachowuje nadal swą właściwość do rozstrzygnięcia sporu.

Uzasadnienie

W umowie spółki cywilnej z dnia 10.III.1958 r. strony poddały pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory wynikające z zawartej umowy spółki, „nie dające się rozstrzygnąć we własnym zakresie”.

Powołany na podstawie powyższego zapisu sąd polubowny zasądził od Zbigniewa O. i Stanisława A. na rzecz Mariana W. kwotę 100 000 zł, a na rzecz Bolesława S. kwotę 25 000 zł.

Wyrok Sądu Polubownego został uchylony prawomocnym wyrokiem Sądu Powiatowego w Opocznie z dnia 13.XII.1962 r.

W niniejszej sprawie powodowie Zbigniew O. i Stanisław A. domagają się ustalenia, że na skutek uchylecia przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego utracił moc zapis stron na sąd polubowny z dnia 10.III.1958 r.

Sąd Powiatowy oddalił powództwo, reprezentując pogląd, że uchylenie przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego nie powoduje wygaśnięcia zapisu.

Sąd Wojewódzki, rozpoznając rewizję powodów od powyższego wyroku Sądu Powiatowego, przekazał Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c. wymienione w sentencji uchwały zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarówno przepisy dawnego jak i obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego nie dają wyraźnej odpowiedzi, czy w wypadku uchylecia przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego traci moc zapis na sąd polubowny, czy też zapis ten w dalszym ciągu wiąże strony. Poglądy nauki polskiej na to zagadnienie są rozbieżne.

Zagadnieniem tym, i to jedynie ubocznie, zajął się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13.XII.1967 r. I CR 445/67 (OSNCP 1968, nr 8–9, poz. 149), wyrażając pogląd, że na skutek uchylecia wyroku sądu polubownego traci moc zapis na sąd polubowny. Na uzasadnienie tej tezy Sąd Najwyższy powołał się na poglądy w tej materii W. Miszewskiego (Prawo cywilne w zarysie) oraz Potrzebowski i Żywickiego (Sądownictwo polubowne), jak również wskazał na redakcję art. 715 k.c., nie odbiegającą od poprzednio obowiązującego przepisu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podzielił poglądu wyrażonego w powołanym wyżej orzeczeniu Sądu Najwyższego i uważa – zgodnie z poglądem przedstawionym w Komentarzu do Kodeksu postępowania cywilnego (Wydawnictwo Prawnicze 1969), że uchylenie przez sąd państwowy na podstawie art. 712 § 1 pkt 2–5 k.p.c. wyroku sądu polubownego nie powoduje wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny.

Umowa o poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego jest umową cywilnoprawną. Dochodzi bowiem do jej zawarcia poza procesem, pomiędzy osobami nie będącymi stronami procesowymi, przy czym nie wywiera ona bezpośrednich skutków w stosunku do konkretnego procesu. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w orzeczeniu Wa C 291/48 (PiP 1949, z. 12, str. 141) i w orzeczeniu II C 1724/37 (Zb. Orz. z 1938 r., poz. 496). Taki też pogląd jest reprezentowany przez W. Siedleckiego w jego „Postępowaniu cywilnym”, przez J. Krajewskiego w glosie do orzeczenia Sądu Najwyższego II PR 251/64 (NP z 1965 r., nr 9, str. 1072) oraz przez K. Potrzebowski i W. Żywickiego w ich „Sądzie polubownym” (w wydaniu Centralnego Zaocznego Studium Nowego Prawa).

Ze względu na charakter cywilnoprawny umowy o zapis na sąd polubowny, nie został w całości w obowiązującym kodeksie postępowania cywilnego recypowany art. 498 d.k.p.c. oraz nie uznano za potrzebne uregulowania w przepisach kodeksu postępowania cywilnego wypadku nieważności i innych przyczyn wygaśnięcia zapisu przewidzianych w przepisach prawa materialnego. Wyrok sądowy też tylko ustala zdarzenie, które spowodowało wygaśnięcie czy nieważność zapisu. Nie ma on zatem charakteru wyroku konstytutywnego, a jedynie charakter deklaratoryjny.

Tak samo wyrok sądu wydany w trybie art. 712 § 1 pkt 2–5 k.p.c., uchylający wyrok sądu polubownego z przyczyn taksatywnie w tym przepisie wymienionych, nie może unicestwić umowy cywilnoprawnej o zapis na sąd polubowny. Uchylenie wyroku sądu polubownego w trybie tego artykułu ma charakter ściśle kasatoryjny, unicestwia wyrok sądu polubownego, lecz nie pozbawia mocy prawnej umowy, w której strony poddały spór pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Dopóki zaś obowiązuje taka umowa, nie można żądać rozpoznania sporu przez sąd (art. 697 § 2 k.p.c.).

Za poprawnością tego poglądu przemawia nadto fakt, że do kodeksu postępowania cywilnego nie wszedł art. 638 § 2 projektu k.p.c. z 1960 r., który stanowił, że „w razie uchylenia wyroku sąd orzeka co do istoty sprawy”. Na kasatoryjny charakter wyroku uchylającego wyrok sądu polubownego wskazuje też orzeczenie Sądu Najwyższego 2 CR 532/59 (PiP z 1962 r., z. 2, str. 346).

Zaskarżeniu w trybie art. 712 k.p.c. nie musi podlegać cały wyrok sądu polubownego; również w razie zaskarżenia całego wyroku sądu polubownego wyrok uchylający może dotyczyć tylko części zaskarżonego wyroku sądu polubownego. Nie można także wyłączyć wydania przez sąd polubowny wyroku częściowego. W tych wszystkich wypadkach, w razie przyjęcia koncepcji unicestwienia zapisu przez wyrok państwowy uchylający wyrok sądu polubownego, doszłoby do niepożądanych konsekwencji, wynikających z odmiennych założeń, którymi może się kierować każdy z tych sądów (sąd polubowny nie jest związany wszystkimi przepisami prawa materialnego).

Treść umowy poddającej spór pod rozstrzygnięcie sądu polubownego może być rozmaita. W przeważającej mierze wolą stron w takiej umowie jest doprowadzenie do ostatecznego rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu polubownym. **Nie jest wyłączone jednak takie zastrzeżenie w umowie, w którym strony postanowią, że uchylenie wyroku sądu polubownego w trybie art. 712 k.p.c. powodować będzie równocześnie uchylenie zapisu. Jednakże również i w tym wypadku przyczyną wygaśnięcia zapisu nie będzie moc uchylającego wyroku, lecz treść umowy uzależniająca skuteczność zapisu od wydania takiego wyroku.**

Nie bez znaczenia dla prawidłowej interpretacji skutków związanych z wyrokiem uchylającym wyrok sądu polubownego jest to, że wprowadzenie do kodeksu postępowania cywilnego instytucji sądów polubownych było podyktowane głównie względami związanymi z handlem zagranicznym. Nie do przyjęcia byłby w obrocie zagranicznym pogląd, że uchylenie wyroku sądu polubownego przez sąd państwowy pozbawia mocy prawnej umowę stron w sprawie właściwości sądu polubownego.

Z tych względów Sąd Najwyższy z mocy art. 391 k.p.c. udzielił odpowiedzi jak w sentencji uchwały.

Źródło: OSNC 1971, nr 5, poz. 78